

YOLANDA ENTIUS

PS
BRIEF AAN MIJN MOEDER

NIJGH & VAN DITMAR
AMSTERDAM

Moeder,

Onlangs ontving ik een brief waaruit ik begreep dat we zijn onterfd. Hij was ondertekend door een notaris uit Montferland, maar het kwam me voor dat niet hij de afzender was, maar u. Mij bekreep het akelige gevoel dat u vanuit uw graf het woord tot ons richtte, een soort nagezonden mededeling, kil en zakelijk als ik van u gewend ben. En hoewel de inhoud ervan mij niet onbekend was, zo zwart-op-wit raakte het me.

Geloof me, het gaat me niet om het geld (en ik kan, mocht ik dat willen, aanspraak maken op de helft van mijn kindsdeel) maar om de gedachte. Ik besepte dat ik, in de maanden rondom uw dood, was gaan twijfelen aan mijn gevoelens voor u, waarna ik halfbewust was gaan denken dat u, op uw beurt, ook veranderd was. Ten onrechte, zo bleek. De brief kwam als een terechtwijzing. Hij vroeg om een reactie. Dat u altijd heeft gepersisteerd in uw vijandigheid mag hard zijn, dat ik zélf zo versteend ben vind ik onverdraaglijk en ongezond.

Ik besloot u terug te schrijven maar kreeg het lange tijd niet voor elkaar. Niet omdat mijn woorden u niet zullen bereiken – dat zouden ze bij leven en welzijn ook niet hebben gedaan – maar omdat ik geen idee had hoe ik moest beginnen. Beste mama? Dat klinkt raar, als ik al meerdere mama's had dan was u zeker niet de beste. Lieve dan? Lieve mama? Nee, lief kan ik

u niet noemen, al heel lang niet meer, en mama eigenlijk ook al niet; het is me te intiem. Moeder dan, en niet je en jij, zoals we gewend zijn, maar u? Gezien de afstand wel zo toepasselijk, maar omdat we elkaar nooit hebben gevouvoeyerd ook heel onnatuurlijk. Marietje dan, of Ria? Nee, dat riekt te veel naar vriendschap en zou voorbijgaan aan het feit dat u biologisch gezien wel degelijk mijn moeder bent. En daarmee is alles eigenlijk gezegd. Want hoewel elke verwijzing naar het moederschap me te veel is, kan ik er niet omheen: u bent mijn moeder en ik uw dochter.

Moeder dus, zonder adjectief, en u; het onnatuurlijke neem ik voor lief en bij nader inzien past het wel. Want als iets onze relatie kenmerkt is dat het wel: onnatuurlijk. Of beter misschien: tegennatuurlijk, de term die Ischa Meijer gebruikte toen hij aan zijn moeder schreef. Het zou niet kies zijn mezelf met hem te vergelijken, of zijn moeder met u – de dood van een kind is nog geen Holocaust (en ook dat is ongepast: het ene verdriet afwegen tegen het andere) – maar de kinderen werden, net als wij (Do, Ilse en ik) uit het ouderlijke nest gewipt; moeder Meijer koos, net als u, radicaal voor haar man, ten koste van haar kinderen. Ik heb me altijd verwant met hem gevoeld. Ik had het gevoel dat zijn brief ook voor mij bestemd was. Ik wilde hem onmiddellijk terugschrijven. Ik gunde hem een antwoord. Het is gezien, zou ik schrijven, het staat genoteerd; je bestaat, ook al wil je moeder je niet zien. Ischa zelf lijkt overigens wel degelijk van haar te houden. Hij haat; hij

hunkert. Dat neigt toch wel naar liefde.

Onze relatie daarentegen gaat zó tegen de natuur in, tegen wat ouders en kinderen van nature voor elkaar zouden voelen, dat ik toch wel aan de natuurlijkheid ervan ben gaan twijfelen. Ik ben het moederschap als een functie gaan beschouwen, een rol waarvoor u decennia terug al heeft bedankt en waar ik nooit aan ben begonnen. Onlangs, bij mijn toespraak op uw crematie, kreeg ik het woord domweg niet over mijn lippen. Moeder, had ik geschreven, mijn moeder, maar daar aangekomen stokte ik. Door er ons van te maken, ónze moeder – u bent immers niet alleen mijn moeder, maar ook die van Do en Ilse – en door aan u te denken als de moeder van Ilse, die geen moeite heeft met dat woord, lukte het. Het was van een mathematische logica, de uitkomst van een simpel sommetje: als Ilse zich uw dochter voelt dan bent u haar moeder. En als ik de zus van Ilse ben – en dat ben ik, daarvoor heb ik geen wiskunde nodig – dan ben ook ik uw dochter en bent u dus mijn moeder.

Gisteren zat ik in de trein naar Deventer. Ik was op weg naar Nadine die voor haar moeder – tante Toos dus (uw zusje) – een verzorgingshuis bij haar in de buurt heeft gevonden; we gingen haar bezoeken. Op de vierzits aan de andere kant van het gangpad zaten twee vrouwen met elkaar te praten. De een zal zo'n jaar of zestig zijn geweest; de ander dertig. Moeder en dochter, ongetwijfeld, maar ze spraken alsof ze vriendinnen

waren. Aanstellers, dacht ik giftig, uitslovers. Ik was ervan overtuigd dat het nep was, dat ze maar deden alsof. De oudste liet het jonkie op haar mobiel een foto van een autoloze zondag zien. Ze had mijn leeftijd, was van mijn generatie (ook ik herinner me die lege snelwegen goed), maar ik identificeerde me met dat kind van amper dertig. En ineens besepte ik dat ik, omdat ik geen moeder ben, altijd een dochter zal blijven, een rol die schuurt maar waar dat kinderloze leven me – o, ironie – tot in lengte van dagen toe veroordeeld heeft. Verloren in verwerping.

Eeuwige stilstand, dat ben ik. Een trein die verder wil, dat ben ik ook, met een passagier aan de handrem. Ook dat ben ik. Een dochter die bij moeders denkt: ze zijn van alles, maar vooral ook heel veel niet, en zeker geen vriendinnen. Ik had enorm veel zin dat stelletje naast me tot de orde te roepen: hou op met die schijnvertoning! Boos, dat ben ik ook, en moe, van mijn eigen vijandigheid. Ook daar moest maar eens verandering in komen. Vandaag dan begon ik aan mijn brief. Misschien dat die me, tot op zekere hoogte, kan verzachten. En de beweging alleen al – mijn handen op het toetsenbord, een cursor die vooruitgaat – voelt als ijs dat water wordt. Een stroompje dat zich een weg zoekt. Vriendinnen gaan we niet meer worden, maar dichterbij komen, u begrijpen en misschien wel vergeven – grote woorden, ja, ik weet het.

U heeft geen vrienden, nooit gehad ook, en vriendinnen al helemaal niet. U bent een echte

mannenvrouw. Over mannen kon u nog weleens met liefde praten – over GW, oom Wim, Toon Hermans (in dit rijtje schittert papa door afwezigheid) – maar over vrouwen heb ik u nooit, letterlijk nooit, iets aardigs horen zeggen. Niet over uw moeder, niet over uw schoonzussen, niet over uw eigen zussen – zelfs niet over tante Toos – niet over een buurvrouw, niet over collega's. Altijd zat er dedain in uw stem, (verholen) afgunst, óf, en dat gebeurde de laatste jaren steeds vaker, u verdacht een andere vrouw van nijd. Ze zouden jaloers zijn op uw huis, uw geld, een man. Nimmer heb ik u kunnen betrappen op een vorm van bewondering, genegenheid of vriendschap voor een vrouw. En als het me nu gevraagd werd zou ik zeggen dat uw relatie tot vrouwen werd getekend door potentiële concurrentie in de liefde, zelfs in uw relatie tot ons, uw dochters.

Aan het eind van uw leven had u Nel: brave Nel, aardige Nel, ijverige Nel, toegewijde Nel, vrijwilliger van huize Antonia. Zij nam, toen u hulpbehoevend werd, het mantelzorgen op zich en werd uw zogeheten 'eerste contactpersoon'. Verder was er niemand. Niemand die die rol op zich mocht, kon of wilde nemen. Geen vrienden, geen kinderen; niet echt. Wij (Do, Ilse en ik) wáren er wel – na de grote breuk in 1995 hadden we, na de dood van papa die u voor ons verborgen had gehouden, ieder op ons eigen moment over ons hart gestreken – maar het was verre van intiem, of zelfs maar vriendschappelijk. We hadden meelij, denk ik, voelden ons verplicht. Maar het was ook dat gevoel van 'moeten',

een beroep op mijn geweten dat me van buitenaf werd opgedrongen, waardoor ik na verloop van tijd stilletjes afhaakte. Ik ging niet meer. Ilse zat inmiddels zelf in een verpleeghuis en durfde niet meer. Alleen Do ging zo nu en dan nog bij u langs. Zij was, zoals je vaak ziet bij de oudste, de meest voorbeeldige. Zij kon, ook al zat ze boordevol verwijten, het braaf-zijn maar niet laten. In afnemende frequentie – ze werden zelf hulpbehoevend – kwamen tante Bé en tante Toos nog op bezoek; een enkele keer liet GW zich zien. Hij, de man die zich, na papa's dood, had opgeworpen als uw vriend en zaakgelastigde, werd uw executeur-testamentair.

Hoe u Nel zag weet ik niet. U heeft zich nooit over haar uitgelaten, niet in positieve, noch in negatieve zin. Ze was er. Ze was er zoals er ook bij 'voornamen' mensen personeel is. Die enkele keer dat ik haar heb ontmoet, deed ze me aan uw collega uit het Sint Jozef-ziekenhuis in Gouda denken, de vrouw die u smalend 'tutje' noemde. Voor u er secretaresse werd was 'tutje' (ik weet haar naam niet eens) uit het klooster getreden en gaan werken in de zorg. U kocht van haar een oude solex, waar ik voor mijn zestiende verjaardag om had gevraagd. Een lekker brommertje overigens dat jullie ongevraagd weer verkochten toen ik een jaar later het huis uit ging. Een zachtmoedige vrouw, deze ex-non, en bepaald geen tut, ook al was ze ongetrouwd, maar u voelde zich ver boven haar verheven. En het zou me niet verbazen als u ook op Nel een beetje neerkeek. U zou haar te ijverig en gewoontjes hebben gevonden.